

SAYIŞTAY

Zekeriya TÜYSÜZ (Sayıştay Üyesi)

Teşekkür ediyorum Sayın Hocam. Bütün değerli katılımcılara saygılarımı sunuyorum. Şimdi dün saydamlık konusunda bağımsızlık konusunda Türk Sayıştay şampiyon kurum gibi ima edildi, o açıdan hocalarıma teşekkür ediyorum ama ben biraz zor durumda kaldım. Çünkü ben; mali denetim sisteminin ana aktörlerine açıkçası biraz yüklenmeyi planlamıştım başta Sayıştay olmak üzere. Şimdi biraz Nasreddin Hocanın durumuna düştüm; hani eşeğini pazara çıkarmış sonra bir sürü iyi övgü üzerine eşeğini satmaktan vazgeçmesi gibi Nasreddin Hocanın.

Şimdi hocam ben biraz not aldım. Fakat müsaade ederseniz en son değinmeye çalışayım bi genel hatlarıyla kamu maliye denetim sistemi hakkında biraz pratik açısından Sayıştay açısından bir değerlendirme yapmak istiyorum önce. Yönetim biliminde vekalet teorisi var aslında bu vekalet teorisi, vekalet ilişkisi veya bu kamu mali denetimi açısından merkezi bir kavram olduğunu düşünüyorum. Şöyle ki; işin asıl sahibi ve işi yürüten arasındaki ilişki kamu mali denetimi ile ilgili de önemli bir yapısal yön içeriyor aslında. Sayıştay'ın da varlık nedenini de belirleyen ve aslında bir ülkenin bütün mali değerlerinin ülkeyi oluşturan bütün halka ait olduğu düşüncesi yani ülkedeki bütün bütçe dediğimiz gerçi bütçe kavramı biraz gelinen kavram biraz genişletilmesi lazım yani bütçe dışı kaynaklarda, yani bütün kamu kaynaklarının hepimizin ortak malı olduğu düşüncesi, Sayıştayları ortaya çıkaran sebep aslında şöyle ki; Çok basitleştirerekten genel hatlarıyla anlatacam.

Bütün mali değerlerimiz ortak malımız bizim fakat işte demokrasi teorisi gereği doğrudan malımızı değerlendiremediğimiz için yönetemediğimiz için bunu yönetmek üzere değerlendirmek üzere bizim adımıza temsilcilerimizi seçip parlamentoya gönderiyoruz. Parlamentoda biz temsilcilerimize yani bizim ortak kamusal işlerimizi yürütme görevinin yanında bizim bu ortak değerlerimiz olan, mali değerlerimiz olan hazinenin de bizim adımıza yönetilmesi görevini veriyoruz parlamentoya. Parlamento ne yapıyor; diyor ki bu teknik bir iştir, uzmanlık gerektiren bir iştir, üstelik de zaman olarak da benim bu kaynakların nasıl kullanıldığını da değerlendirme denetleme imkânım yoktur. Bunu uzman bir kuruluş eliyle yürütelim ve bu kuruluşlar da sayıştaylar olarak ortaya çıkıyor parlamenter sistemlerde. Şöyle bir yapı çıkıyor aslında. Slayt gösteri yok ama amatörce hazırlanmış bir şekil üzerinden hareket etmek istiyorum. Parlamenterleri görevlendirirken bizim ortak kamusal işlerimizi yürütmek üzere, her konuda bizim adımıza hareket etmesini talep ediyoruz parlamenterlerden. Parlamento mali değerlerimizin kurumlar tarafından nasıl değerlendirileceğine ilişkin önce bir yasa çıkarıyor ve bütçe kanunlarıyla kurumlara bütçeyi kullanma yetkisi veriyor. Bütçe hakkı dediğimiz dediğim gibi, bu bütçe sadece bizim klasik anlamda ki bütçeyle sınırlı değildir kamu kaynaklarıyla sınırlı. Bir taraftan kurumlara bütçeyi kullanma yetkisi veriyor kanunlarla sınırlarını belirliyor bunun bir taraftan da ama doğrudan kendisi de aslında bu katılımcı demokrasi dediğimiz düşüncenin de bir yansıması olarak bir taraftan da kendisi de gözetim faaliyetlerinden vazgeçmiyor. Parlamento kamu kaynaklarının ne şekilde kullanıldığına ilişkin denetleme görevini Sayıştay'a verdikten sonra Sayıştay teknik anlamda yani bu dış denetim dediğimiz teknik anlamda bu denetim faaliyetlerini yürütürken aslında halk da bir taraftan gözetim faaliyetlerini sürdürüyor. Şimdi bizim denetim de genellikle Sayıştay denetimi yani dış denetimi kurumu olarak Sayıştay denetimi üzerinde duruyoruz fakat çok daha etkili bir yol olduğunu düşünüyorum ben halkın doğrudan denetimi bunun biraz sonra bu saydamlık kavramıyla da ilişkilendirecez bizim şimdi Sayıştay'da yürüttüğümüz denetim faaliyetleri sonucunda iki tür Sayıştay denetim raporları üzerinde iki tür faaliyetimiz var. Biri yarılama faaliyeti biri de raporların parlamentoda intikal ettirilmesi parlamentoya gönderilmesi. Bizim bu yargısal faaliyetlerimizin sonuçlarından vatandaşın çok

haberi olmuyor. Fakat parlamentoya bildirdiğimiz raporlar yani işin asıl sahibine denetim sonuçlarını bildirdiğimiz raporlar kamuoyuna açıklanıyor ve halk tarafından da takip ediliyor. Fakat bu da yeterli değil halkın doğrudan da kurumların kendilerine verilen kaynakları nasıl kullandıklarını kontrol edebilmelerini sistem öngörüyor aslında. Şimdi burada bizim problemimiz var fakat bu anlamda Sayıştay'a ve diğer kurumlara başta da Sayıştay'dan da başta olmak üzere maliyeye de sitemimizin olması normal olur. Biz sistemi kurgularken bütün bu yeni ürettiğimiz kavramları mevzuatımıza yerleştirdik işte bütün ikincil mevzuatları falan fakat bunların uygulama alanında ne şekilde yer ettiğine ilişkin çok ciddi sıkıntılarımız var yani bu halkın gözetimi anlamında ne kadar imkân sağlıyor sistemimiz kurumlarımız halkın takip edebilmesine veya denetim kurumlarına ne kadar açık olmasına kurumlarımızın yani idarenin. Bu anlamda ciddi sıkıntılarımızın olduğunu düşünüyorum. Onun sebebi de şu; şimdi biz kurumları parlamento bütçe realini kullanma yetkisi verirken aynı zamanda bi de görevler veriyor kurumlara ve bu görevleri aslında önemli olan birinci derecede birinci unsur iyi yönetim. Denetim iyi yönetimin aslında bir türev unsuru yani yönetimin türev unsuru diyelim. Burada asıl olan denetim yani iyi denetim pardon yönetim iyi yönetim dediğimiz şey; kriterlerinin sağlanmış olması lazım şimdi yönetim teorisinde kıyamet kadar terminoloji var onlara girmek doğru değil ama bu anlamda saydamlık ve hesap verilebilirlik kilit kavramlar. Biz şimdi sistemi kurduk birçok yeni görevler ihtisas ettik fakat bu saydamlık ve hesap verilebilirlik konularında neyi hedefledik aslında fakat ne yaptık bu konu üzerinde biraz gerçekten Sayıştay'ın da maliyenin de Sayın Genel Müdürüm buradayken belki paslaşırız da durmamız gerekiyor. Çok derinlemesine bir analiz yapmaya gerek kalmadan sadece 5018 sayılı kanunun 9. Maddesini ele aldığımız zaman bizim bütçeyle stratejik plan ve performans programımız arasında kurumlarımızın bir ilişki kurulduğu konusunda ciddi eksikliklerimiz var. Fakat bu konuda bir çalışmamız ciddi bir çalışmamız yok, şöyle biraz daha somutlaştırarak anlatayım; şimdi biz yani yeni sistemin aslında temel unsuru iç kontrol. Biz şimdi iç kontrol üzerinde çok fazla durmadan yani maliyenin aslında iç denetimin kurulmasıyla ilgili temel görevleri olduğu gibi iç kontrolün kurulması ve işletilmesiyle ilgili de temel görevleri var. Fakat nedense biz bütün enerjimizi iç denetime hasfettik. Kurumlarımız iç kontrol sistemlerini kurmakta çok geç kaldılar. Etkin bir iç kontrol sistemi kurulmadan iç denetimin ne kadar mümkün olacağı konusunda dünkü sunumlarda da yapılan anketlerde verilen cevaplara baktığımız zaman orda da ortaya çıkıyor. İç kontrol sistemi kurulmadan etkili bir iç denetimin yürütülmesinin yeni bir mali sistem açısından mümkün olmadığını görüyoruz. Biz iç kontrol sistemini kurgularken burada da bir hatalı kurgulama yaptık diye düşünüyorum. Şöyle ki; iç kontrol aslında kurumdaki herhangi bir faaliyetle sınırlı bir konu olmaması gerekir dolayısıyla da herhangi bir birimin bir görevi olmaması gerekir. Fakat biz iç kontrolü kurgularken nasıl kurguladık? Kurumlarda şimdi iç kontrol müdürlükleri kuruldu, iç kontrol bakanlıklarda daire başkanlıkları kuruldu. Şu anda strateji birimleriyle iç kontrol müdürlükleri arasında yani dün tartışıldı burada iç denetimle teftiş arasında bir sürü sorunlar var işte yetki-görev paylaşımlarıyla ilgili. Bu şimdi iç kontrol müdürlükleriyle strateji birimleriyle veya diğer birimler arasında da var. Yani iç kontrol aslında bir kurumdaki bütün faaliyetlerin yani tepeden tırnağa ilk adımdan son adıma kadar kim tarafından (teşekkür derim)

Yani sürecin yapılmasına göre analizlerin yapılması yetki paylaşımının yapılması ilk adımdan son adıma kadar kim hangi işi hangi şekilde hangi zamanda yapacağını belirlenmesi yani basitçe izah etmek istiyorum yapılmasıdır. Bu herhangi bir faaliyetle sınırlı birşey değildir. Fakat biz iç kontrol müdürlükleri kurduk şimdi. Yani bu iç kontrol müdürlüğünün görevi nedir mesela ne yapacak şimdi? Kendileri de bilmiyorlar ne yapacaklarını. Maalesef biz Sayıştay'da da kurduk bunu benim bütün itirazlarıma rağmen. İç denetimde de benzer problemler var şimdi bir şeyi teorik planda yerleştirmek isterken aslında neyi amaçlıyoruz ne yapıyoruzun sık sık

sorgulanması gerektiğini düşünüyorum. Burda kurumlarımızın eleştiriye açık olması lazım. Aksi takdirde bu yeni sistemin iyileştirilmesi imkânı ortadan kalkıyor. Yani bu Sayıştay için de geçerli. Sayıştay raporlarının işte mecliste tanık olduk yırtılmalarına havalarda savrulmalarına falan.

Fakat bunu biz anlayışla karşılamamız lazım. O anlamda bir tolere edilebilir bir tarafı var işin. Dün Sayın Genel Müdürümün de ifade ettiği gibi yeni bir sistem iç kontrol iç denetim yeni bir sistem dolayısıyla kurgulama aşamalarında yerleşme aşamalarında problemler olacaktır ama fakat bunları sorgulamamız lazım. Şimdi iç denetimle ilgili ciddi bir sıkıntı var di mi. Bir kere şey var. Üst yöneticileri biz ilk başta kusurlu buluyoruz niye? İşte bu iç denetimin önemini yeterince anlamadılar anlasalardı iç denetçileri atarlardı. Açıkçası ben öyle düşünmüyorum. Şunu biliyorum çünkü. Başlangıçta gerçekten bütün üst yöneticilerimiz iç denetçi hatta çok fazla sayıda iç denetçi görevlendirmeye çok hevesliydim. Sonra biz onları öyle bir hale getirdik ki iç denetçiye artık gölge etme şu kenarda dur sen bana karışma ben sana karışmayım durumuna getirdik. Şimdi burda elbette tek taraflı bir hatanın olduğunu söylemek istemiyorum. Üst yöneticilerin de bir takım denetime karşı sorunları var ama biz iç denetim kurumları olarak hani hep denetimin iyi birşey olduğunu sadece hata bulmak değil yol göstermek rehberlik yapmak olduğunu da söyleriz. Ama uygulamaya geldiğimiz zaman maalesef öyle olmuyor yani bunu Sayıştay için de söyleyebilirim diğer denetim kurumları için de. Tecrübeler onu gösteriyor. Neticede biz üst yöneticileri iç denetçileri işlevsiz hale getirmek durumunda bıraktık. Şimdi bizim biliyorsunuz bu yönetmeliklere Sayıştay görüş veriyor mali içerikli yönetmeliklere. Geçenlerde bize bi yönetmelik geldi. İç denetim yönetmeliğini değiştirmek istiyor kurum ve temel problem şu; ben böyle bir iç denetçi istemiyorum benim bütün mahrem bilgilerime ulaşacak fakat benim adıma denetim yapmak yerine başka angajmanları olan yani dün de konuşulduğu için rahatlıkla kavramı kullanabilirim başka bir kurumun ajanı gibi görülür oldu iç denetçi. Niye böyle oldu? Çünkü biz yani gerçekten model tartışılabilir, bu merkezde uyumlaştırma türü müessese Avrupa'da ülkelerinde de var olmayan da var. Gerçi de bunu da gerekirse sorgulayarak bunu nasıl daha etkili hale getirerek nasıl üst yöneticiler tarafından benimsetilir hale getirebiliriz sorgulamasını yapmamız lazım. Şimdi bizim mevzuatımız, üst yöneticinin iç denetçiyi atmasını ön görüyor fakat görevden almasına izin vermiyor. Şimdi böyle bir yapı içinde iç denetçiyi hani biz iç denetçi üst yöneticinin gözü kulağıdır diyoruz. Kurumun bütün faaliyetlerinin sıcak takibini yapacak, üst yöneticiyi bilgilendirecek her an bir kişi olarak görüyoruz. Fakat üst yöneticiyle iç denetimci ters düştüğü zaman üst yönetici nasıl bu iç denetçiden bu verimi alacak? Hele yerel yönetimlerde yönetim değişikliklerinde mesela şimdi içinde bulunduğumuz ilde belediye başkanı değişti. Şimdiki belediye başkanı önceki belediye döneminde atanan iç denetçiyle çalışmak zorunda. Bu ne kadar mümkün olacak? Bu ne kadar mümkün olabilir? Yani bu tür kısıtlamalar şimd bizim bu model aldığımız ülkelerde ben İngiltere örneğini biliyorum. Yani twining projesi vesilesiyle birlikte çalıştık. İç denetçiyi görevlendirmekte değiştirmekte üst yöneticinin tamamen yetkisinde. İstedığı zaman değiştiriyor. Çok örnekleri var yani iç denetçiyle üst yöneticinin geçinememeleri durumunun birçok örneği var. Şu anda belki kurumların çoğunluğuna yakını böyle. Biz böyle bir fırsatı vermediğimiz zaman üst yöneticiye, iç denetimle iyi geçin iç denetim çok faydalı birşeydir mutlaka bunun faydasından yararlanman lazım demek hakkımızın ne kadar vardır bunu maliyeciler arkadaşların da yani bu konuda hani gerekirse dediğim gibi kurgusal olayın yönünü de yeniden ele alacak şekilde takdirlerine sunmak istiyorum. Şimdi Sayıştay örneğiyle ilgili ben hocam notlar aldım ama sorular olursa sürem bitti herhalde bu süre konusunda da biraz organizasyona herhalde şikayet etme hakkımın olduğu düşünüyorum. Çünkü bir 15 dk süre bize takdir edilmiş, yani 15 dakikada hadi 20 dk olsun yani sonraki bölümlerde hocam biraz daha bize süre konusunda ayrıcalık sağlanırsa soruları en azından cevaplandırmaya çalışırız.

Teşekkür ediyorum.